

GIÁ TRỊ NGHỆ THUẬT ĐIỀU KHẮC, XU HƯỚNG TẠO HÌNH VỀ CHÙA KHMER Ở AN GIANG

I VÕ TUẤN EM

Email: vtem@agu.edu.vn

Trường Đại học An Giang – Đại học quốc gia TP. Hồ Chí Minh

ARTISTIC VALUES OF SCULPTURE AND DESIGN TRENDS IN KHMER TEMPLES IN AN GIANG

TÓM TẮT

ABSTRACT

Ngôi chùa là nơi tập trung các thể thức nghệ thuật tạo hình, hài hòa giữa kiến trúc và điêu khắc từ hình thức trang trí bên trong đến cách bài biện bên ngoài. Hầu hết các chùa lâu đời, có giá trị cao về kiến trúc và đạt trình độ cao trong nghệ thuật điêu khắc. Nhiều ngôi chùa Khmer ở An Giang được trùng tu, xây dựng lại nhiều lần nhưng vẫn giữ được kiến trúc cổ. Đây không chỉ là các di tích kiến trúc đặc trưng của người Khmer mà nói còn là minh chứng hùng hồn cho các giá trị văn hóa truyền thống của họ. Vì thế, các giá trị nghệ thuật điêu khắc, xu hướng tạo hình trong các ngôi chùa Khmer của tỉnh An Giang không những giúp chỉ ra được các giá trị văn hóa trong kiến trúc mà còn giúp tìm hiểu về kỹ thuật trong nghệ thuật điêu khắc và tạo hình của họ.

Từ khóa: Chùa Khmer, điêu khắc

The temple is a place where various forms of sculptural art are concentrated, harmoniously combining architecture and sculpture in terms of interior decoration and external presentation. Most ancient temples have high architectural value and achieve a high level of sculptural art. Many Khmer temples in An Giang have been renovated and reconstructed multiple times but still retain their ancient architecture. These are not only distinctive architectural relics of the Khmer people but also powerful evidence of their traditional cultural values. Therefore, the sculptural art values and design trends in Khmer temples in An Giang province not only help identify cultural values within the architecture but also contribute to understanding the techniques in their sculptural and artistic creations.

Keywords: Khmer Pagoda, Sculpture

Đặt vấn đề

Người Khmer An Giang cư trú và sinh sống ở vùng đất An Giang từ rất lâu đời, trước khi có sự hiện diện của các tộc người khác trên vùng đất này. Đồng bào Khmer An Giang nói riêng, Nam Bộ nói chung hầu hết theo Phật giáo Nam Tông. Do ảnh hưởng từ ba dòng văn hóa, tín ngưỡng văn hóa dân gian, Bà la môn giáo, Phật giáo nên chùa Khmer ở An Giang nói riêng, Nam Bộ nói chung là những công trình kiến trúc nghệ thuật vừa mang yếu tố thẩm mỹ độc đáo vừa thể hiện các yếu giá trị văn hóa truyền thống.

1. Quá trình hình thành và phát triển chùa Khmer ở An Giang

Người Khmer đã định cư ở An Giang lâu đời, cộng cư với người Việt, người Hoa..., cùng nhau tạo lập cơ nghiệp và phát triển các mối quan hệ kinh tế, xã hội, văn hóa, tộc người. Họ thường cư trú tại các vùng đất cao, chủ yếu là chung quanh các dãy núi và tập hợp theo phum, sóc - tổ chức xã hội cổ truyền của cộng

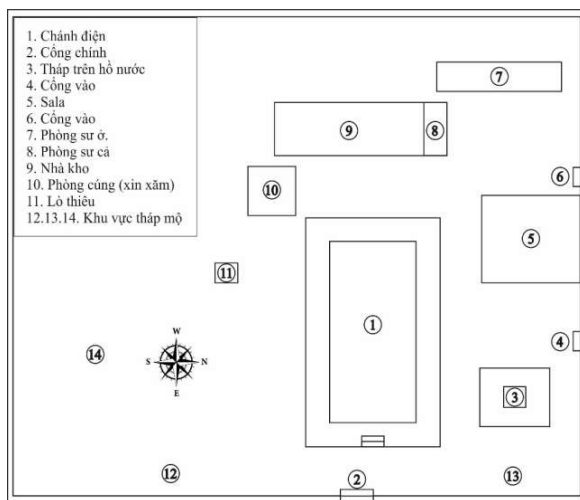
đồng, người Khmer xưa kia ở rải rác theo các con đường trong núi rừng. Địa bàn cư trú của người Khmer ở An Giang có xáo trộn ít nhiều trong các thời kỳ lịch sử, đặc biệt là trong chiến tranh biên giới Tây Nam những năm 1978 - 1979. Nhưng căn bản họ vẫn an cư, lạc nghiệp nơi chốn cũ, gắn bó với chùa chiền đã được xây nên từ trước trên địa phận của các huyện Tri Tôn, Tịnh Biên, Châu Thành, Thoại Sơn...

Vào năm 1965, toàn Nam Bộ có khoảng 500 chùa Phật giáo của người Khmer, trong đó có 18 chùa với 250 sư sãi thuộc phái Thommayut phân bố chỉ ở trên địa bàn của tỉnh An Giang. Hiện nay, theo số liệu thống kê tác giả thu thập được từ Bảo tàng An Giang và điều tra thực tế, toàn tỉnh An Giang có 68 ngôi chùa Phật giáo Nam tông của người Khmer. Nhiều chùa Khmer có kiến trúc đẹp, hoành tráng, cổ kính có niên đại cách nay khoảng 200 năm. Đặc biệt có chùa Svayton (chùa Xà Tôn) được công nhận là di tích kiến trúc nghệ thuật được xếp hạng cấp quốc gia.

Đồng bào dân tộc Khmer có ba hình thức tín ngưỡng dân gian, đạo Bà la môn nhưng chủ yếu là Phật giáo (dòng tiểu thừa), đạo Phật được bà con sùng kính, vì vậy chùa Khmer hiện nay là tụ điểm sinh hoạt văn hóa xã hội quan trọng của đồng bào, là nơi bảo tồn kinh điển, giáo lý tôn giáo, sách báo, tác phẩm văn học nghệ thuật. Phật giáo đã du nhập và truyền bá trong cộng đồng người Khmer ở Nam Bộ từ lâu đời. Cư dân Khmer ở An Giang theo Phật giáo tiểu thừa. Phật giáo tiểu thừa có hai giáo phái, đó là Mohanikay (phái lớn) và Thommayut (có nghĩa là đúng theo Phật pháp).

Trong khuôn viên chùa còn có các tháp dựng cột (préah chaj đây), tháp thiêu xác, trường học chữ Khmer, miếu thờ Neak tà... Đặc biệt các tượng thờ bốn mặt Maha Prum (tiền thân của thần Brahma), chim thần Maha Krud (Garuda), nữ thần Kây no, mô típ Reahu, cùng nhiều hình thú: rắn (Naga), khi, voi, sư tử... được trang trí chủ yếu ở cổng và chánh điện. Cách trang trí thể hiện rõ ảnh hưởng của Bà La Môn giáo đối với nghệ thuật kiến trúc, mỹ thuật trang trí của chùa Phật giáo tiểu thừa Khmer ở An Giang nói riêng và toàn Nam Bộ nói chung.

Hàng năm, tại chùa Phật giáo tiểu thừa Khmer tổ chức 8 lễ lớn. Các cuộc lễ này được tiến hành long trọng với nhiều nghi thức truyền thống đan xen giữa Phật giáo với các hình thức tín ngưỡng, lễ hội dân gian tiền Phật giáo của cư dân nông nghiệp. Vào những ngày lễ, nhà chùa không chỉ là nơi hội tụ đông đảo Phật tử người Khmer mà còn cả người Việt, người Hoa trong vùng. Họ đến để cầu nguyện, làm phước, tham dự vào việc hành lễ và tham gia sinh hoạt vui chơi, văn nghệ biểu thị tấm lòng hướng Phật và cầu đạt được những ước vọng trong cuộc sống đời thường.

Hình 1. Mặt bằng chùa Prây – Veng (Huyện Tri Tôn)
Nguồn: Tác giả

2. Giá trị nghệ thuật điêu khắc của chùa Khmer ở An Giang

2.1. Về nội dung chủ đề tư tưởng

Chùa Phật giáo Tiểu thừa là nơi sinh hoạt tôn giáo, văn hóa, lễ hội của người Khmer. Người Khmer có câu “Sống vào chùa gửi thân, chết vào chùa gửi cốt”, hình ảnh ngôi chùa, sự sãi gấn bó sâu sắc đến cuộc sống hàng ngày của đồng bào người Khmer.

Ngoài chức năng sinh hoạt văn hóa, chùa còn có chức năng giáo dục. Người Khmer có tập tục con trai lớn lên phải vào chùa tu. Thứ nhất để báo hiếu cho cha, mẹ. Thứ hai là học kinh Phật, hiểu biết về những điều tốt, xấu nhằm trở thành người có ích. Sau thời gian tu học, hoàn tục về lại đời thường người con trai mang theo sự hiểu biết đã học nơi chùa mà phụ giúp gia đình, đền ơn công dưỡng dục của cha mẹ, phục vụ xã hội. Vì vậy, từ lâu chùa đảm đương vai trò là ngôi trường dạy nhân cách, tri thức, đạo đức cho thanh, thiếu niên đáp ứng nhu cầu đời sống xã hội và phong tục của cộng đồng. Gần đây, tại chùa còn dạy kiến thức phổ thông, dạy chữ Việt - Khmer, dạy nhạc ngũ âm nhằm lưu giữ loại hình văn hóa nghệ thuật truyền thống của dân tộc. Chính vì vậy các ngôi chùa trong phum, sóc rất được chú trọng, các hoa văn, họa tiết, chủ đề trang trí đều mang ý nghĩa lịch sử của nó. Ngoài việc trang trí cho công trình kiến trúc đẹp hơn, mặt khác còn mang ý nghĩa tâm linh giáo dục đời sống con người.

Chánh điện và cổng chùa người Khmer An Giang luôn quay mặt về phía Đông, do ảnh hưởng quan niệm Phật pháp - Phật minh ngự ở phía Tây, nhìn về phía Đông để ban phúc cho chúng sinh. Đa số chùa được xây dựng theo một hình thức, quy cách nhất định: chánh điện xây dọc theo hướng Đông - Tây tạo thành một chính thể trung tâm của ngôi chùa. Chiều dài ngôi chùa gấp hai lần khoảng rộng, chiều cao tương ứng với chiều dài. Ngôi chính điện có bốn cửa chính theo hai hướng Đông - Tây, với bảy hoặc chín cửa sổ theo hai hướng Nam - Bắc, xung quanh tứ phương là một dãy hành lang rộng, thoáng.

Ngôi chính điện của chùa được quy vào một tam giác cân vì người Khmer quan niệm hình tam giác là sự hoàn thiện nhất, ở đó chứa đựng cái đẹp hoàn mỹ và tuyệt đối. Tam giác tương ứng với nghĩa biểu trưng của con số 3, trong đạo Bà-la-môn thần linh tối thượng cũng hiện hình thành 3: Brahma - Visnu - Siva; Đạo Phật có câu: Hoàn kết trong tam bảo: Phật - Pháp - Tăng; Thế giới có ba thành phần: Bhu-Bhuvas-Swar; Thời gian phân ba: quá khứ - hiện tại - tương lai.

Hình tam giác còn gắn liền với ngọn lửa thiêng của đạo Bà-la-môn mà đức Phật thay bằng ngọn lửa bên trong, nó đồng thời là tri thức xuyên suốt, là sự giác

ngộ và sự hủy bỏ cái vỏ bọc bên ngoài... Bởi vậy con số 3 nói riêng và số lẻ nói chung là số được trân trọng, gắn liền với nhà Phật. Các cửa sổ và cột chùa là những con số 3-5-7-9. Trên bàn thờ Phật có lọng 3 tầng biểu hiện tam bảo, 5 tầng biểu hiện 5 sự hóa thân của Phật, 7 tầng là phải trải qua 7 kiếp con người, số 9 là số không gian nhà chùa.

Chủ đề trang trí bên trong nội điện hay Sala ở các chùa Khmer vô cùng tinh xảo, mang đậm ảnh hưởng triết lý Phật giáo, Bà la môn giáo, tín ngưỡng dân gian. Những hình ảnh chạm, khắc, tiểu tiết hoa văn thường là những nội dung kể về cuộc đời tu đạo của Đức Phật, theo trình tự: cảnh Đản sanh của Đức Phật, cảnh Đức Phật trong rừng Lâm tỳ ni dưới cây Sala, cảnh Đức Phật phát đạo dưới cội Bồ đề, cảnh Đức Phật nhập Niết Bàn; họa tiết hoa, lá, mây, nước... ca ngợi đời sống lao động sản xuất của cộng đồng người Khmer thời cổ xưa,... những hình ảnh đó luôn hướng con người đến việc thiện, cái hay, cái có ích thông qua hình ảnh nghệ thuật từ những phù điêu đắp nổi đầy thẩm mỹ và triết lý nhân văn.

Ngôi chùa Khmer là một bảo tàng giúp cho chúng ta có cái nhìn toàn diện về phong tục, tập quán, tôn giáo, tín ngưỡng và bề dày lịch sử văn hóa của dân tộc Khmer. Ngôi chùa còn là sự kết tinh các giá trị đạo đức, thẩm mỹ và nghệ thuật. Giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc Khmer phải đi từ ngôi chùa, đồng thời cần phải giữ gìn môi trường văn hóa dân tộc. Các giá trị truyền thống quý giá của dân tộc cần được giữ gìn thông các mô típ trang trí đặc trưng trong từng ngôi chùa.

2.2. Về phong cách tạo hình

Nói đến kiến trúc của người Khmer người ta nghĩ ngay đến các ngôi chùa. Ngôi chùa của Khmer là một công trình kiến trúc có giá trị thẩm mỹ cao. Trong từng ngôi chùa là một không gian thiêng liêng tập hợp các yếu tố kinh tế, chính trị, văn hóa nghệ thuật. Ngoài chức năng thỏa mãn nhu cầu sinh hoạt của đời sống, nó còn đáp ứng nhu cầu thẩm mỹ cho nhân dân. Chùa Khmer là một tập hợp hoàn chỉnh các yếu tố tạo hình, kết hợp chặt chẽ và hỗ trợ lẫn nhau trong một thể thống nhất.

Người Khmer có tạo hình những góc mái cong mềm mại được nghệ nhân đắp hoặc chạm hình rồng và hoa lá cách điệu tạo nên sự duyên dáng của bộ mái. Chùa Khmer là thành quả được dựng xây bởi sự lao động miệt mài, sáng tạo cùng đôi mắt thẩm mỹ, tinh tế và đôi tay khéo léo của những người thợ tài hoa trở thành một tác phẩm kiến trúc mang vẻ đẹp tuyệt mỹ.

Kiến trúc Khmer chủ yếu tập trung vào công trình công cộng, đặc biệt phải kể đến ngôi chính điện chùa, có cấu trúc được lưu truyền từ xa xưa với ba cấp mái.

Mỗi cấp thường chia làm ba nếp. Sự thay đổi của các cấp mái khiến mái chùa trở nên đồ sộ, đẹp mắt nhưng không quá nặng nề. Các hoa văn cách điệu, những mô típ rồng với đuôi cong vút cũng tạo nên vẻ đẹp, sự sống động.

Ngôi chùa Khmer tạo cho chúng ta thấy sự vút lên như ngọn núi thiêng của họ và nó lan dần theo từng lớp. Nhìn vào chùa như một bức tranh thêu và họ thêu một cách tinh tế nhất, nhìn một ngôi chùa nó sắc sảo và rực rỡ, nó cũng rất uyển chuyển trong những mảng cấu trúc nhỏ và tạo ra sự tràn ngập hình ảnh và chúng ta có thể thấy mỹ cảm của người Khmer vô cùng tinh tế. Người Khmer rất tôn sùng Phật giáo nên có thể khẳng định ở đâu có sự hiện diện của họ thì ở đó không thể vắng bóng những ngôi chùa. Mỗi bộ phận đều được các nghệ nhân bỏ công ra trang trí cẩn thận. Từ những cây cột, khuôn cửa, cho đến khoảng không chật hẹp của bất kỳ công trình hay bộ phận kiến trúc nào đều được khắc, chạm, tô, vẽ kỹ lưỡng. Hoa văn trang trí trong chùa lại càng phong phú với nhiều biện pháp, hình thức phức tạp phối hợp nhau, các nghệ nhân sử dụng mọi phương tiện, chất liệu để trang trí cho ngôi chùa thật đẹp, thật hoành tráng.

Tùy theo vai trò, vị trí của mỗi bộ phận kiến trúc mà các nghệ nhân sử dụng các mô típ hoa lá có sự kết hợp những đường cong mềm mại, uyển chuyển như thể hiện thiên nhiên giàu đẹp, bốn mùa hoa lá xanh tươi. Sự thay đổi nhịp nhàng càng làm ngôi chùa thêm đẹp và lộng lẫy, hòa mình với thiên nhiên. Đồng thời, với cách tạo hình đặc sắc, công phu, chi tiết hoa văn tỉ mỉ, điêu luyện của chùa Khmer làm cho ngôi chùa tăng thêm vẻ uy nghi, linh thiêng trước một không gian rộng lớn.

3. Xu hướng tạo hình về chùa Khmer ở An Giang

3.1. Tạo hình theo hướng truyền thống

Hình ảnh ngôi chùa được xem là điểm sáng, nổi bật nhất trong kho tàng văn hóa đặc sắc của người Khmer Nam Bộ. Trong đó, các tác phẩm điêu khắc về các hình tượng có nguồn gốc và ý nghĩa tín ngưỡng xuất phát từ những truyện kể dân gian được xem là điểm nhấn, góp phần tạo nên nét riêng biệt, độc đáo trong văn hóa Khmer Nam Bộ.

Người Khmer luôn chú trọng đến vị trí và không gian chung của chùa, vừa thanh thoát, trang nghiêm, đồng thời cũng hòa nhập với thiên nhiên, gần gũi với người dân. Nhìn chung các mô típ tạo hình và trang trí của chùa Khmer ở An Giang đều mang nét đặc trưng truyền thống riêng biệt. Trong không gian chùa Khmer, ngoài kiến trúc có mái cao thẳng đứng, sơn vàng còn có hệ thống tượng làm nên sự khác biệt giữa chùa Khmer với các chùa của người Việt, người Hoa. Đây chính là nét đặc trưng văn hóa trong kiến trúc chùa Khmer Nam Bộ mà bất cứ ai khi đến khuôn viên

ARTS

chùa hoặc đứng từ xa nhìn đều có thể nhận ra.

Ngôi chùa Khmer không chỉ là không gian thiêng, giàu tính tâm linh mà còn là một trung tâm hoạt động văn hóa xã hội của người Khmer. Về kiến trúc, ngôi chùa Khmer được xem như một bảo tàng hoàn hảo cả về giá trị văn hóa vật chất lẫn tinh thần, cả về lịch sử lẫn nghệ thuật... Từ cổng chùa đến kiến trúc Chánh điện, từ kiến trúc Sala đến kiến trúc nhà Tăng, mỗi công trình đều là một chỉnh thể mỹ thuật hoàn hảo nó chứa đựng triết lý sâu xa với trái tim đầy nhiệt huyết và bàn tay điêu luyện của nghệ nhân người Khmer.

Hình 2. Cổng chùa Chi Cà Ên Dưới – huyện Tri Tôn
Nguồn: Tác giả

Hình 3. Cổng chùa Tà Mum – huyện Tri Tôn
Nguồn: Tác giả

Những bức tượng Phật trang nghiêm với tòa sen, những hình tượng chim thần Krud hay Garuda ưỡn ngực đỡ lấy mái chùa thật khỏe khoắn và dũng mãnh với hình tượng rắn thần Naga được gắn lên mái chùa, cong vút, vẽ lên nền trời xanh một đường cong kỳ ảo, như mời gọi đức Phật hãy dừng lại để ban phước cho

dân lành... Hoa văn dây leo Pha-nhi-vo, Pha-nhi-pha-long, hoa văn có dạng như ngọn lửa đang uốn lượn, hoa Đok-chăn-hiên loài hoa thật thanh khiết giản dị với 4 cánh thể hiện cho 4 phương trời quanh núi vũ trụ Mêru, rồi hoa văn Tuông-Hok, hoa sen, tượng đầu rồng, Kây no ... tất cả được thể hiện hết sức sinh động, với màu sắc nguyên thể, tương phản, cực kỳ rực rỡ, đã phản ánh cảm xúc và tâm hồn thuần hậu, chân chất của người Khmer. Nó là bản sắc, là cốt cách tạo nên nền văn hóa dân tộc độc đáo và bền vững, trải với thời gian nền văn hóa ấy chỉ càng đẹp thêm mà không mất đi.

3.2. Tạo hình theo hướng cách tân

Hình ảnh ngôi chùa Khmer ở vùng bảy núi An Giang được khoác lên mình một màu vàng rực rỡ với mái cong, nóc nhọn, tháp cao vút vươn thẳng lên vừa lộng lẫy vừa uy nghi, cổ kính. Với lối kiến trúc cầu kỳ độc đáo, những tác phẩm điêu khắc và hội họa được được tạo nên bởi bàn tay khéo léo, công phu của các nghệ nhân dân gian thể hiện một cách sinh động và mang ý nghĩa tín ngưỡng sâu sắc qua từng hình tượng, từng họa tiết trang trí.

Hình 4. Cổng chùa B52 – huyện Tri Tôn
Nguồn: Tác giả

Do yếu tố thời gian đã làm xuống cấp một số công trình vì vậy nhiều chùa cần được thay thế và xây dựng lại, trong quá trình trùng tu và sửa chữa, các nghệ nhân đã vận dụng nhiều cái hay, cái mới, sáng tạo phù hợp với thực tế để áp dụng vào trang trí các công trình kiến trúc. Nhìn chung vẫn giữ nguyên nét văn hóa chung của đồng bào Khmer, đồng thời kết hợp yếu tố nghệ thuật mới đưa vào.

Các chùa Khmer xưa không trang trí hoa văn ở tường, thường để tường trơn. Các nghệ nhân chủ yếu tập trung trang trí các mảng phù điêu hoa văn ở cửa, cột và đường diềm. Ngày nay những ngôi chùa được xây dựng lại khang trang, lộng lẫy hơn và đầu tư cho

ARTS

nhều hạng mục trang trí. Họ chú trọng đến việc trang trí tường ngoài của chùa với những mô típ mới, kết hợp giữa các họa tiết cũ và sáng tạo thêm nhiều kiểu cách phong phú làm cho công trình trở nên bắt mắt và thâm mỹ hơn.

Các ngôi chùa Khmer ở đồng bằng sông Cửu Long đều giống nhau về kiến trúc, kiểu thức trang trí cơ bản, nhưng sự giống nhau đó không bao giờ nhàm chán và đơn điệu mà tùy vào mỗi ngôi chùa, điều kiện xây dựng. Nhờ bàn tay điêu luyện và tư duy sáng tạo của mỗi nghệ nhân tạo nên sự khác nhau trong mỗi chùa, nét tinh tế, mới lạ được thể hiện một cách rõ nét. Nếu như các ngôi chùa cổ thể hiện các mô típ điêu khắc, các tượng Phật trên chất liệu gỗ, thì ngày nay những ngôi chùa được xây mới hay sửa chữa lại đã dần du nhập những vật liệu mới, hiện đại như thạch cao, xi măng... làm thay đổi phương pháp thể hiện nhưng kiểu thức vẫn theo truyền thống.

Một số ngôi chùa Khmer đang xây dựng lại nhìn chung vẫn giữ được đặc điểm kiến trúc chung với nét đẹp lộng lẫy, hoành tráng mang yếu tố nghệ thuật riêng của người Khmer, tuy nhiên vẫn có phần nào cách tân cho phù hợp. Nhìn vào những công trình kiến trúc chùa Khmer của các thế hệ trước so với hiện tại có thể thấy rõ những khác biệt trong phong cách sáng tác. Các nghệ nhân hiện nay cũng đầy tài năng và sáng tạo, xây dựng nên những công trình hoành tráng, tuyệt đẹp. Tuy nhiên, họ cần tiếp thu cái mới một cách có chọn lọc, tránh sa đà vào yếu tố hiện đại mà làm mất đi nét văn hóa đặc trưng. Chức năng chung của chùa Khmer là phục vụ cộng đồng và xã hội, đòi hỏi người nghệ nhân tìm tòi và sáng tác nhiều hơn. Đưa tác phẩm gắn với công chúng là một hoạt động không thể thiếu, nhưng chúng ta cần phải hiểu được giá trị văn hóa thuần túy của nó. Ở chùa Tà Pạ (huyện Tri Tôn) hiện nay đang được xây dựng lại với dáng vẻ mới thật đẹp và to hơn chùa cũ rất nhiều. Ở hàng cột phía ngoài thay vì trang trí theo phong cách cũ là khắc chạm những hoa văn truyền thống của người Khmer, nhưng “hiện đại hóa” phần nào đã có mặt tại chùa, những hàng cột ở chánh điện đã được ốp gạch thẳng tắp từ chân cho đến đỉnh cột, làm phá vỡ nét đặc trưng của ngôi chùa Khmer hay những tượng sư tử làm bằng xi măng nay được thay thế bằng tượng đá nguyên khối với lối tạo hình không khác gì của người Việt (hình 5,6).

4. Kết luận

Mỗi ngôi chùa Khmer ở An Giang dù lớn hay nhỏ cũng là một công trình có giá trị thẩm mỹ cao về mặt kiến trúc cũng như về mặt nghệ thuật điêu khắc, tạo hình. Tuy có sự khác nhau khá xa về niên đại nhưng các ngôi chùa Khmer vẫn có những nét đặc trưng chung. Chủ đề tư tưởng luôn được các nghệ nhân đặt lên hàng đầu vì các tác phẩm điêu khắc trong chùa

Khmer chủ yếu phục vụ đời sống tôn giáo của người Khmer. Cách tạo hình của các tác phẩm cũng khá đặc biệt, có nét đẹp riêng.

Hình tượng, hoa văn ở các chùa trong hệ thống chùa Khmer ở An Giang hết sức đa dạng và phong phú, mỗi chùa có nét đẹp riêng, với nhiều kiểu cách trang trí công, vòm mái được các nghệ nhân Khmer sáng tạo vô cùng đẹp mắt. Đa số các chùa đều đang trong giai đoạn xây dựng lại nên nghệ thuật điêu khắc trong khuôn viên mỗi chùa đều đa phong cách, cổ xưa và hiện đại, nhưng nhìn chung tất cả đều hài hòa trong một thể thống nhất. Có thể nói chùa Khmer ở An Giang là một quần thể kiến trúc nghệ thuật đặc sắc mang đậm bản chất văn hóa, dân tộc.

Bảo tồn và phát huy di sản văn hóa là hai khái niệm khác nhau nhưng liên quan chặt chẽ với nhau. Vì vậy cần phải bảo tồn những gì đang có, tránh phá vỡ hay làm mất đi giá trị truyền thống và nghệ thuật của nó. Đồng thời, chúng ta cần phát huy những giá trị văn hóa đó làm cơ sở xây dựng ý thức đoàn kết dân tộc trong đồng bào Khmer và giữa người Khmer với các dân tộc khác trong vùng Đồng bằng sông Cửu Long. Đây là một việc làm rất quan trọng, trực tiếp tác động đến việc phát huy những giá trị văn hóa Khmer trong giai đoạn hiện nay.

Hình 5. Quá trình xây dựng chùa Tà Pạ - huyện Tri Tôn
Nguồn: Tác giả

ARTS

Hình 6. Tượng Sư Tử (chùa Soài So – huyện Tri Tôn)
Nguồn: Tác giả

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. **Nhiều tác giả (1984)**, *Mấy đặc điểm văn hóa Đồng bằng sông Cửu Long*, Nxb Viện Văn hóa.
2. **Phạm Thị Phương Hạnh (chủ biên) Lương Minh Hình, Vũ Thống Nhất, Huỳnh Công Tín (2013)**, *Văn hóa Khmer Nam bộ nét đẹp trong bản sắc văn hóa Việt Nam*, Nxb Chính trị quốc gia. Hà Nội.
3. **Trần Văn Bình (chủ biên) (2014)**, *Văn hóa các dân tộc Tây Nam bộ thực trạng và những vấn đề đặt ra*, Nxb Chính trị quốc gia. Hà Nội.
4. **Trần Văn Bôn (2002)**, *Phong tục và nghi lễ vòng đời người Khmer Nam bộ*, Nxb Văn hóa dân tộc. Hà Nội.
5. **Ủy ban nhân dân tỉnh An Giang (2013)**, *Địa chí An Gian*,. Ban Tuyên giáo Tỉnh ủy An Giang xuất bản.
6. **Vietnam online television**, “Độc đáo kiến trúc chùa Khmer”
<https://www.youtube.com/watch?v=f1PwO3k7hT8>. Thời gian truy cập 11:20 thứ 2 ngày 06/06/2016.